## INVESTIGATIONS OF THE SETTLEMENT AT THE FOOT OF THE ŽIEGŽDRIAI HILL-FORT

In 2001 LIH continued investigations of the settlement located at the foot of the Žiegždriai hill-fort, in its part being destroyed by the Kaunas Sea. In 2001 the trench with total area of 44 m$^2$ was investigated and the cultural layer of the settlement, 60 cm thick, was fixed. 3 lumps of split flint were found, as well as fragments of brushed and rusticated pottery. The settlement is dated to the 3rd–5th centuries.

# KULIONIŲ PILIAKALNIO PAPĖDĖS GYVENVIETĖ

Arvydas MALONAITIS

VPU atliko žvalgomojo pobūdžio tyrinėjimus Kulionių (Molėtų r.) piliakalnio papėdės gyvenvietėje (A 842/K 2). Gyvenvietė įtraukta į saugomų paminklų sąrašą po 1983 m. bandomųjų tyrinėjimų Čiulėnų apylinkėse (*LII RS*, f. 1, b. 1092). Tuomet buvo iškastas 1x1 m dydžio šurfas arčiau piliakalnio šlaito ir aptiktas iki 0,5 m storio kultūrinis sluoksnis su degėsiais ir smulkiomis šukelėmis, tačiau nepadaryta jokių išvadų apie jos ribas ir chronologiją – taigi neaišku, kas yra saugoma. Kita vertus, vieta labai mėgiama žvejų ir kitų lankytojų, ypač vasarą. Čia nuolat kūrenami laužai, šiukšlinama, ardomas paviršinis sluoksnis, ganomi gyvuliai. Gretimai esantis Etnokosmologijos muziejus yra suinteresuotas sutvarkyti saviveiklą papėdėje, paverčiant ją astronominių-kalendorinių švenčių vieta, ir įtraukti į lankomų objektų sąrašą.

Tyrinėjimų metu paaiškėjo, jog piliakalnio aikštelė ir papėdės nuo neatmenamų laikų buvo paverstos dirbamais laukais. Tarsi to patvirtinimas Lietuvos valstybiniame istorijos archyve saugomas Kulionių kaimo gyventojų sklypų planas, sudarytas dar 1849 m. Iš jo matyti, kad piliakalnio aikštelė ir papėdės priklausė ne vienam savininkui. Papėdės labiausiai nukentėjo kolūkių laikais, kuomet žemė būdavo įdirbama traktoriniais padargais. Paskutinį kartą žemės darbai vykdyti sodinant mišką – teritorijoje aiškiai matyti išlikusios vagos. Taip pat pastebėta, kad Želvos ežeras yra gerokai paplovęs V kyšulio krantą.

Ekspedicijos metu įvairiose piliakalnio Š papėdės vietose ištirtos trys 2x5 m dydžio perkasos – bendras 30 m$^2$ plotas. Pirmoji perkasa iškasta spėjamoje centrinėje gyvenvietės vietoje norint įsitikinti, ar iš tikrųjų čia viskas sunaikinta. Kaip ir reikėjo tikėtis, tuoj po arimo sluoksniu atsidengė įžemis. Antroji perkasa iškasta apie 30 m į R nuo pirmosios esančioje lomoje. Po arimo sluoksniu aptiktas apie 1 m storio kultūrinis sluoksnis su lipdytinės grublėtos ir lygios keramikos šukėmis, apatiniame trečdalyje perskirtas suplauto žvyringo sluoksnelio. Trečioji perkasa iškasta apie 40 m į P nuo pirmosios, piliakalnio pašlaitėje, tuoj už buvusio dirbamo lauko ribos (išliko nedidelis griovelis). Perkasos Š dalyje, arčiau griovelio, rasti apie 0,15 m storio kultūrinio sluoksnio frag-

mentai su lipdytinės grublėtos ir lygios keramikos duženomis.

Tyrinėjimo metu paimta ir suregistruota kiek daugiau nei 400 puodų šukių. Jos įvairaus dydžio, tačiau vyrauja labai smulkios. Pasitaikė tik viena maždaug delno dydžio šoninė šukė su pakraštėlio dalimi. Molio masėje vyrauja įvairaus dydžio grūsto granito trupinėliai, smėlis ar žvyras. Paviršius lygus, kruopėtas arba grublėtas, tamsiai rudos, šviesiai rudos, pilkos, pilkai rusvos, tamsios (ypač pakraštėliai) spalvos. Pasitaikė viena maža šukelė su ornamento elementais – pirštų galų įspaudais. Rasti net 76 puodų pakraštėlių fragmentai, tiesa, daugelis jų labai maži. Visus juos galima suskirstyti į dvi grupes: profiliuotus ir tiesius. Rasta 14 apatinės puodų dalies fragmentų, tačiau visi jie labai sunykę. Iš kitų molio dirbinių pažymėtini verpstukai. Vienas jų apysveikis, dvigubo nupjauto kūgio pavidalo, ornamentuotas. Jo skersmuo – 33 mm, skylės skersmuo – 10 mm, storis – 15 mm. Ornamentą sudaro briaunose smailiu daiktu negrabiai įrėžtos horizontalios linijos (vienoje 3, kitoje 5), keliose vietose perskirtos pasvirusiais 3–4 linijų pluošteliais. Kito verpstuko rasta tik dalis, tačiau iš jos aišku, kad skersmuo buvo 25 mm, skylės skersmuo – 10 mm, storis – 13 mm. Jis taip pat dvigubo nupjauto kūgio pavidalo, o vienoje iš briaunų įrėžta vingiuota linija.

Rasti trys maži geležies šlako gabaliukai. Antrojoje perkasoje pasitaikė keletas labai smulkių degėsių ir skaldytų akmenukų. Kitokių radinių šioje perkasoje neaptikta.

Tyrinėjimų metu įsitikinta, jog Š piliakalnio papėdėje yra išlikusios smarkiai apardytos V–IX a. gyvenvietės liekanos. Centrinėje papėdės dalyje, kuri natūroje yra pakiluma, kultūrinis sluoksnis suardytas visiškai. Piliakalnio pašlaitėje, šalia buvusio dirbamo lauko ribos (ten dabar miškas ir krūmynai) išliko kultūrinio sluoksnio fragmentai. Nuo centrinės pakilumos į R esančioje lomoje išlikusio kultūrinio sluoksnio storis siekia 1 m. Kiek jis tęsiasi į R, šiuo metu pasakyti negalima, lygiai taip pat nieko negalima pasakyti ir apie lomą į V nuo centrinės pakilumos. Žvalgomųjų tyrinėjimų mastai šių vietų patikrinti neleido.

Apžiūrėjus piliakalnio P pašlaitę (ten savo laiku taip pat buvo dirbamas laukas), tenka konstatuoti, kad šioje vietoje taip pat būtini žvalgomieji tyrinėjimai. Galimas dalykas, kad čia dar yra išlikusi galutinai nesunaikinta vėlesnio laikotarpio gyvenvietė.

## SETTLEMENT AT THE FOOT OF THE KULIONIAI HILL-FORT

The VPU carried out the exploratory investigations of the settlement located at the foot of the Kulioniai hill-fort (Molėtai district) (A 842/K2). In various places three trenches of 2x5 m with total area of 30 $m^2$ were investigated. In the central part the cultural layer was fully destroyed. Some fragments of it remained on the slope near the edge of the former arable field, and in the eastern part its thickness amounts to 1 m. About 400 very small plastic ceramic sherds with rusticated and smooth surface were found, as well as two decayed ornamented clay spindles. The cultural layer is dated to the 5th–9th centuries.